

Novemberi gyertyafényben

Ha az emberi gondolkodás alapelemeit igyekszünk megragadni, a két legjellemzőbb eszme, mely mindig feltűnik a bölcsélet történetében, meghatározva annak irányát és törekvéseit: a kezdet és a vég.

Honnan jöttünk és hová jutunk? Ezzel a két kérdéssel minden ember szembe-sül élete egy-egy szakaszában. A válasz sokféle lehet, különböző. A mi feleletünk során egy híd ívének körvonalai bontakoznak ki, mely harmonikus mozdulattal fogja egybe a kezdet és a befejezés pontjait. Születés és halál kiegészítik egymást, s emberi léptékkal bármily fájdalmasan és tragikusan éljük is át az elmúlást, tudatunk peremén azért mindig felfénylik a tragikumot átvilágító transzcendencia; a holtak emlékét idézve az élet továbbfolytathatóságának tudatát is idézzük, magától értetődő természetességgel szólítva a mi nyelvünkön kedves eltávozott-jainkat. S ők itt maradnak életünkben, mintegy annak bizonyoságaképp, hogy a halál nem a teljes, a lezárt, a befejezett állapot tükörképe, hanem egyfajta új élet-forma kezdete, amelynek sajátos „átjárása” van, s amelyet a nyelv eszközeivel is át tudunk világítani, legalábbis az imádság szavaival bejárhatóvá tehetünk.

Az elmúlás ténye gyakran zárttá és önössé teszi a túlélőket. Ugy érezzük, amikor elveszítettünk valakit, aki számunkra nagyon kedves volt, önmagunkból is elvesztettünk valamit, talán életünk, személyiségünk fontosabb, értékesebb elemét. Holott azt a készséget kellene még alaposabban kifejlesztenünk magunkban, hogy a holtak a mi személyiségünket, a mi létünket gazdagítják, hiszen velük lesz teljesebb a személyes és a kollektív emlékezet.

Gyújtsd meg az emlékezés gyertyáját és figyeld a lángot. Fölfelé törekszik, végpontja a magasságok felé mutat. Az etruszok vidáman temették el halottaikat, mert pontosan tudták, hogy egy hitelesebb és boldogabb létrend lesz osztályrészük. Másutt legkedvesebb használati eszközeiket temették melléjük, abban a biztos tudatban, hogy új életre kelve tovább használják majd fegyvereiket, tovább örülnek kedves tárgyaiknak.

A mi halottainknak nincsen szükségük a tárgyakra, csak a szavakra. A feledés végérvényességét áttörő ima szavaira. Meg kell tanulnunk értük imádkozni és nem a saját veszteségünket panaszolni. Az ember egész életében arra törekszik, hogy kilépjen önmagából. A halottakkal kapcsolatban is ki kell alakítanunk e képességünket, mert ez taníthat meg igazán hitelesen élni, ez enged bepillantást abba a világrendbe, melyet a halál sötétje látszólag elfed előlünk.

November sűrű hónap, mintha az elmúlás üzenne benne. De a temetők, az emlékezés mécseseinek fénye életünket is bevilágíthatja, s olyan utakat mutat, amelyek eddig homályban maradtak előttünk. Tévetegen, bizonytalanul, majd egyre biztonságosabban kell járnunk ezt az utat, mely eddig ismeretlen távlatok ígérzetét rejti.